

Ulkoasiainvaliokunta

Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön Suomen valtuuskunnan kertomus Etyjin parlamentaarisen yleiskokouksen toiminnasta vuonna 2022

JOHDANTO

Vireilletulo

Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön Suomen valtuuskunnan kertomus Etyjin parlamentaarisen yleiskokouksen toiminnasta vuonna 2022 (K 13/2023 vp): Asia on saapunut ulkoasiainvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- jäsen Ville Kaunisto, Etyjin parlamentaarisen yleiskokouksen Suomen valtuuskunta
- kv. suhteiden asiantuntija, valtuuskunnan vt. sihteerin Maria Fagerholm, Etyjin parlamentaarisen yleiskokouksen Suomen valtuuskunta

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Kertomusvuoden toimintaa leimasi Venäjän 24. helmikuuta aloittama hyökkäyssota Ukrainaan. Kuten kertomuksessa kirjataan, Venäjän hyökkäyssota rikkoo kaikkia Etyjin periaatteita, sääntöjä ja arvoja vastaan. Se ajoi myös konsensusperiaatteella toimivan järjestön kriisiin.

Toimintakertomuksesta ilmenee, että kertomusvuoden aikana käynnistettiin keskustelu Venäjän asemasta järjestössä, mutta Etyjin perustamisasiakirjoissa ei ole osallistujavaltion erottamista koskevia kirjauksia, eikä Venäjän erottamiselle järjestöstä siten ole ilmennyt edellytyksiä. Etyjin toimintaan osallistutaan sitoutumalla järjestön periaatteisiin. Etyjin päämaja sijaitsee Wienissä, ja Venäjän edustajilla on isäntämaasopimuksen nojalla ollut edelleen oikeus osallistua hallituspuolen kokouksiin. Yleiskokous järjestää omat kokouksensa eri jäsenmaissa, ja järjestäjämaa linjaa, myöntääkö se viisumit pakotelistalla oleville henkilöille. Näin Venäjän edustajat eivät alkuvuoden jälkeen osallistuneet kertomusvuonna yleiskokouksen säännönmukaisiin istuntoihin. Yleiskokous on saadun selvityksen mukaan tämän vuoksi pysynyt toimintakykyisenä, saanut budjetinsa hyväksyttyä ja pystynyt tekemään myös muita päätöksiä. Hallituspuolen tilanne on vaikea, sillä Venäjä käyttää järjestön konsensusperiaatetta järjestön toiminnan estämiseksi. Saadun selvityksen mukaan kuluvan vuoden aikana on ilmennyt, ettei Etyjille kolmessa ajankohtaisessa kysymyksessä edelleenkään ole saatu sopua eli vuoden 2024 puheenjohtajamaan valinnassa, järjestön budjetin hyväksymisessä eikä järjestön ylimmän johdon nimittämisessä.

Valiokunnan mietintö UaVM 3/2023 vp

Ulkoasiainvaliokunta toteaa Etyjin olevan järjestönä ennennäkemättömän haasteen äärellä Venäjän hyökkäyssodan myötä. Toiminta rikkoo räikeästi Etyjin Helsingin päätösasiakirjaa, johon myös Venäjä on sitoutunut. Valiokunta pitää tärkeänä sitä, että Etyj, yleiskokous mukaan lukien, etsii aktiivisesti keinoja Etyjin toimintakyvyn palauttamiseksi, myös osana Suomen vuoden 2025 Etyj-puheenjohtajakauden valmisteluja. Valiokunta keskusteli myös siitä, voisiko yleiskokouksen kautta löytyä tie ratkoa hallituspuolen suuria avoimia kysymyksiä. Valiokunta piti tärkeänä sitä, että myös tämä mahdollisuus tarkoin tutkitaan. Valiokunta tunnisti Suomeen kohdistuneet odotukset luovien ratkaisujen löytämiseksi. Ed. Kauman valinta Etyjin parlamentaarisen yleiskokouksen puheenjohtajaksi kuluva vuoden kesällä on vahva luottamuksen osoitus Suomelle ja antaa lisää mahdollisuuksia toimia aktiivisesti Etyjin toiminnan tukemiseksi ja yleiskokouksen roolin vahvistamiseksi Euroopan muuttuneessa turvallisuusarkkitehtuurissa. Valiokunta pitää tärkeänä sitä, että Suomen valtuuskunta osallistuu aktiivisella panoksellaan Helsinki +50 -hankkeeseen myös jatkossa. Hanke pohtii Etyjin roolia tulevaisuudessa.

Suomen Etyj-puheenjohtajakausi vuonna 2025 lähestyy. Valiokunta totesi, että Euroopan turvallisuustilanne on kokonaan muuttunut siitä, kun Suomi tähän tehtävään sitoutui. Tämä tekee puheenjohtajakauden valmistelusta hyvin haastavaa. Ennakoimisen vaikeudesta huolimatta valiokunta painotti huolellista eri vaihtoehtoihin valmistautumista, myös siihen, että Euroopan turvallisuusjärjestyksestä käydään silloin keskustelua ja Etyj toimii sille alustana.

Vaalitarkkailu on Etyjin parlamentaarisen yleiskokouksen keskeisimpiä toiminnan muotoja. Kertomusvuonna yleiskokous tarkkaili presidentin- ja parlamenttivaaleja Serbiassa, parlamenttivaaleja Unkarissa, yleisvaaleja Bosnia ja Hertsegovinassa ja välivaaleja Yhdysvalloissa. Suomen Etyj-valtuuskunnasta oli vähintään yksi edustaja kaikissa vaalitarkkailuissa.

Ulkoasiainvaliokunta pitää tärkeinä saamiaan tietoja, että Suomen valtuuskunnan jäsenet osallistuivat vaalitarkkailutyöhön aktiivisesti. Vaalitarkkailu on yleiskokouksen operatiivista toimintaa, ja keskeistä on, että näitä tehtäviä voidaan täysimääräisesti toteuttaa Etyjin alueen demokraattisten prosessien turvaamiseksi.

Valiokunta arvioi, että Suomen delegaation hoitaakseen saamat luottamustehtävät ovat keskeinen vaikuttamiskeino yleiskokouksen työhön sekä tärkeä osoitus luottamuksesta Suomea kohtaan ja Suomen kansainvälispoliittisesta aktiivisuudesta myös parlamentaarisilla foorumeilla.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Ulkoasiainvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy kannanoton kertomuksen K 13/2023 vp johdosta.

Valiokunnan kannanottoehdotus

Eduskunnalla ei ole huomautettavaa kertomuksen johdosta.

Valiokunnan mietintö UaVM 3/2023 vp

Helsingissä 21.9.2023

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Kimmo Kiljunen sd

jäsen Eva Biaudet r

jäsen Pekka Haavisto vihr

jäsen Vilhelm Junnila ps

jäsen Antti Kaikkonen kesk

jäsen Atte Kaleva kok

jäsen Pia Kauma kok

jäsen Johannes Koskinen sd

jäsen Jarmo Lindberg kok

jäsen Veijo Niemi ps

jäsen Annika Saarikko kesk

jäsen Tytti Tuppurainen sd

jäsen Sebastian Tynkkynen ps

jäsen Ville Vähämäki ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Jonna Laurmaa